

DELOVNO GRADIVO**

- izhodišča za razpravo -

Vizija »Naše kmetijstvo in hrana v 2040«

4. november 2025

*** Gradivo je izključno delovni dokument Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in je namenjen nadaljnji razpravi v okviru procesa priprave vizije »Naše kmetijstvo in hrana v letu 2040«.*

Kazalo vsebine

A.	IZHODIŠČA.....	5
1	UVOD.....	5
2	NAČELA VIZIJE	7
	Celovitost kmetijsko-prehranskega sistema	7
	Prehod v trajnostni kmetijsko-prehranski sistem	7
	Sooblikovanje razvoja kmetijsko-prehranskega sistema	8
3	STRATEŠKE USMERITVE	8
B.	STRATEŠKE USMERITVE IN SPLOŠNI CILJI Z OPREDELJENIM ŽELENI STANJEM, MEHANIZMI IN KAZALNIKI	9
	1 <i>Strateška usmeritev:</i>	9
	KONKURENČNA, TRAJNOSTNA IN ODPORNA KMETIJSKA PROIZVODNJA	9
	Splošni cilji	9
	1.1 Dvig produktivnosti in dodane vrednosti v kmetijstvu	9
	1.2 Strukturne spremembe in primeren dohodek v kmetijstvu	9
	1.3 Spodbujanje razvoja trajnostne živinoreje in izboljšanje dobrobiti živali	10
	1.4 Spodbujanje rastlinske proizvodnje za zagotovitev prehranske varnosti	11
	1.5 Krepitev in razvoj trajnostnih kmetijskih praks in spodbujanje ekološkega kmetijstva	11
	1.6 Učinkovito varovanje kmetijskih zemljišč in zdravja kmetijskih tal	11
	1.7 Upravljanje z ekonomskimi in proizvodnimi tveganji	12
	Mehanizmi	12
	Kazalniki	15
	2 <i>Strateška usmeritev:</i>	18
	POVEZANE, ODPORNE IN UČINKOVITE AGROŽIVILSKÉ VERIGE.....	18
	Splošni cilji	18
	2.1 Integrirane agroživilske verige in okrepljene regionalne ter lokalne verige.....	18
	2.2 Zvišanje dodane vrednosti v živilstvu	19
	2.3 Krepitev sodelovanja trgovine z ostalimi člani kmetijsko-prehranskega sistema..	19
	2.4 Izboljšanje dostopa do vhodnih surovin	19
	Mehanizmi	20
	Kazalniki	22

3 Strateška usmeritev:	23
PODNEBNO IN OKOLJSKO ODGOVORNO KMETIJSTVO IN AGROŽIVILSKA VERIGA	23
Splošni cilji	23
3.1 Prilagajanje podnebnim spremembam	23
3.2 Blaženje podnebnih sprememb	23
3.3 Ohranjanje kakovosti voda, tal in zraka	24
3.3 Ohranjanje biotske pestrosti	24
Mehanizmi	25
Kazalniki	27
4 Strateška usmeritev: ZDRAVO IN TRAJNOSTNO PREHRANSKO OKOLJE	28
Splošni cilji	28
4.1 Varnost, sledljivost in preglednost kakovostne hrane	28
4.2 Izboljšanje prehranskega okolja ter zmanjšanje količin odpadne hrane in izgub hrane	28
Mehanizmi	29
Kazalniki	31
5 Strateška usmeritev:	32
GENERACIJSKA PRENOVA IN CELOVIT RAZVOJ PODEŽELJA	32
Splošni cilji	32
5.1 Ugled kmetijske dejavnosti in poklica kmeta	32
5.2 Vzpostavljeno podporno okolje za generacijsko prenovu	32
5.3 Ohranitev vitalnega podeželja	32
Mehanizmi	33
Kazalniki	35
6 Strateška usmeritev:	36
ZNANJE, INOVACIJE IN DIGITALIZACIJA ZA PREOBRAZBO IN RAZVOJ KMETIJSKO-PREHRANSKEGA SISTEMA	36
Splošni cilji	36
6.1 Razvoj človeških virov	36
6.2 Organizacija in učinkovitost sistema znanja in inovacij (sistema AKIS)	36
6.3 Digitalna preobrazba kmetijsko-prehranskega sistema	37
6.4 Urejena podatkovna in analitična podpora odločanja	37

Mehanizmi	38
Kazalniki	40
C. Priloge.....	41

A. IZHODIŠČA

1 UVOD

Slovensko kmetijstvo in celoten kmetijsko-prehranski sistem potrebuje nova strateška kompasa, ki bo določal smer in skupno vizijo trajnostnega razvoja kmetijstva in hrane. Svet se namreč hitro spreminja – dogajajo se strukturne, demografske, tehnološke in geopolitične spremembe. Ekonomski položaj kmetijsko-prehranskega sistema se zaostre. Velik izziv predstavljajo podnebne spremembe, nihanja cen in proizvodna tveganja. Spreminja se občutljivost družbe do vprašanj varstva narave, okolja, podnebja, pa tudi zdravja ljudi in živali ter dobrobiti širše skupnosti. Kmetijstvo v Sloveniji se sooča s staranjem nosilcev kmetij, vse manjšim interesom mladih generacij za nadaljevanje kmetijske dejavnosti ter prostorskim in ekonomskim pritiskom na podeželski prostor. Prav generacijska prenova postaja ključni strateški izziv za zagotavljanje dolgoročne konkurenčnosti, prehranske varnosti in vitalnosti podeželja. Sodobni življenjski slog in individualne vrednote vse bolj poudarjajo pomen prehrane. Potrošniki postajajo občutljivi na izvor, kakovost in način pridelave hrane ter dajejo prednost zdravemu prehranjevanju. Zato je nujna vzpostavitev zdravega, trajnostnega in vključujočega prehranskega okolja, ki spodbuja odgovorno potrošnjo in krepi javno zdravje. Vsi ti izzivi narekujejo tudi potrebo po strateškem in dolgoročnem načrtovanju, prilagajanju in učinkovitem odzivanju javnih politik. Pri tem imajo ključno vlogo znanje, inovacije, raziskave in sodobne tehnologije.

Široke razprave na globalni in EU ravni potrjujejo nujnost prevetritve in oblikovanja novih strateških usmeritev razvoja kmetijstva in kmetijsko-prehranskega sistema. Evropska komisija je februarja 2025 objavila Vizijo za kmetijstvo in prehrano kot vodilo za skupno oblikovanje kmetijskega in agroživilskega sektorja za prihodnje generacije v Evropi. Cilj te vizije je zagotoviti dolgoročno konkurenčnost in trajnost kmetijskega in živilskega sektorja EU.

Zaradi navedenih novih pogledov in iskanja ustreznih odzivov na zahtevnost situacije ter prihodnosti kmetijstva, kmetijsko-prehranskih sistemov in podeželja kaže na novo premisliti tudi pripadajoče javne politike. Skupna kmetijska politike ne more več sama odgovoriti na vse izzive. Raznolikost in kompleksnost ter večsektorska narava izzivov terja močnejše povezovanje različnih politik kot tudi močnejšo vlogo držav članic. Okrepiti je treba celovito naslavljanje kmetijsko-prehranskega sistema in iskati sinergije med različnimi mehanizmi, ki jih ponujajo javno politične spodbude, regulatorni okvir in tržne pobude. Na potrebno okrepitev usklajenosti in sinergij med politikami ter instrumenti za celovito naslavljanje podeželskih območij opozarja tudi Dolgoročna vizija za podeželska območja Evropske unije.

Zaradi nujnosti oblikovanja dolgoročnih usmeritev ter za namen usmerjanja priprave prihodnjih strateških in programskih dokumentov na področju kmetijstva, kot tudi širšega kmetijsko-prehranskega sistema, je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

skupaj z drugimi resorji in nevladnimi organizacijami v začetku leta 2025 odprlo široko vključujoč in strukturiran dialog ter pristopilo k pripravi nacionalne Vizije »Naše kmetijstvo in hrana v 2040« (v nadaljevanju: Vizija 2040).

Cilj Vizije 2040 je oblikovati nacionalni strateški okvir, ki bo omogočil usklajeno načrtovanje in usmerjanje politik ter dolgoročno perspektivo za kmetijska gospodarstva in razvoj celotnega kmetijsko-prehranskega sistema "od vil do vilic", torej od pridelave do potrošnje hrane in ravnanja z odpadno hrano. Z Vizijo 2040 se prvič v zgodovini naslavlja celoten kmetijsko-prehranski sistem. S tem je prepoznano, da je kmetijstvo ne le močno vpeto v celoten sistem, temveč da je bodoča smer razvoja kmetijstva močno odvisna od sočasnega delovanja in razvoja ostalih pomembnih podsistemov (predelave, logistike/distribucije, trgovine, potrošnikov). Vizija 2040 zato določa želeno smer razvoja sistema in postavlja trdne temelje za preobrazbo, ki bo omogočila dolgoročno odpornost, trajnost in stabilnost kmetijstva ter celotnega kmetijsko-prehranskega sistema.

Vizija 2040 je dolgoročen in družbeno naravnani, čez-sektorski nacionalni strateški dokument, ki zajema celoten kmetijsko-prehranski sistem: vse dejavnosti, deležnike in infrastrukturo, povezane s pridelavo, predelavo, logistiko in distribucijo, trgovino, potrošnjo ter preprečevanjem nastajanja izgub in odpadne hrane. Ob tem Vizija 2040 poudarja pomen pozitivnih vplivov obstoječega kmetijsko-prehranskega sistema in obrnitve nekaterih negativnih vplivov trenutnega delovanja tega sistema na okolje, naravo, vitalnost podeželja in zdravje prebivalstva.

Vizija 2040 je nastala na vključujoč in na dejstvih utemeljen način, pri čemer se je izhajalo iz strokovnih izhodišč in prispevkov vse zainteresirane javnosti (predstavniki vladnih in nevladnih organizacij ter strokovne javnosti), ki je sodelovala v procesu njene priprave.

Vizija 2040 ima dva dela. V prvem delu so predstavljena tri temeljna načela Vizije 2040, ki opozarjajo na potrebo po celovitosti in sistemski obravnavi kmetijsko-prehranskega sistema, nujnosti prehoda v trajnosten kmetijsko-prehranski sistem ter sooblikovanju razvoja kmetijsko-prehranskega sistema na ravni družbe kot celote. V drugem delu so opredeljene strateške usmeritve, cilji in želeno stanje v letu 2040 ter mehanizmi (sistemski in regulatorni, podporni, tržni) in kazalniki za spremljanje uresničevanja Vizije 2040. V prilogi je prikazana povezava med strateškimi usmeritvami in cilji Vizije 2040, opisan je tudi proces priprave Vizije 2040.

Doseganje usmeritev, ciljev in želenega stanja Vizije 2040 se bo na letni ravni spremljalo s pomočjo izbranih kazalnikov. To bo del letnega poročanja o stanju v kmetijstvu in širšem kmetijsko-prehranskem sistemu, ki ga bo koordiniralo resorno ministrstvo.

2 NAČELA VIZIJE

Celovitost kmetijsko-prehranskega sistema

Kmetijstvo je večnamenska gospodarska dejavnost, ki kot temeljni člen kmetijsko-prehranskega sistema pomembno prispeva k doseganju ključnih družbenih ciljev, kot so zagotavljanje hrane in zdravja prebivalstva, ustvarjanje delovnih mestih ter ohranjanje kulturne krajine, naravnih virov in vitalnosti podeželja.

Kmetijsko-prehranski sistem pa je celovit in sklenjen sistem, ki zajema vse dejavnosti, deležnike in infrastrukturo, povezane s kmetijstvom (pridelavo hrane), živilsko-predelovalno panogo (predelavo in pakiranje), logistiko in distribucijo (transport, skladiščenje), trgovino (prodaja) in potrošnjo hrane.

Upravljanje tega sistema poteka na več ravneh – od državne in regionalne, pa vse do lokalne ravni. Vsaka od teh ravni prispeva k sooblikovanju okolja, v katerem se lahko uspešno odvija trajnostna proizvodnja hrane. Za učinkovit kmetijsko-prehranski sistem so ključni dobro poslovno in regulatorno okolje ter močni podporni sistemi, zlasti tisti, ki spodbujajo znanje in inovacije ter koordinacijo in povezovanje med deležniki kmetijsko-prehranskega sistema.

Prehod v trajnostni kmetijsko-prehranski sistem

Nekatere prakse členov kmetijsko-prehranskega sistema, ki negativno vplivajo na podnebje, naravne vire (voda, tla, zrak), biotsko pestrost, zdravje ljudi in živali ter dobrobit živali, niso družbeno in okoljsko sprejemljive. Izzivi se pojavljajo tudi v prehranskem okolju, ki pomembno vpliva na izbiro potrošnikov pri nakupu živil. Za doseg pozitivnih sprememb na področju javnega zdravja in spodbujanje trajnostnih prehranskih izbir je nujna tudi preobrazba prehranskega okolja. Potrebna je celovita prilagoditev kmetijsko-prehranskega sistema, ki vključuje spremembo vedenja vseh vključenih, več zasebne pobude, ustrezno in stabilno zakonodajo ter aktivno podporo javnih politik.

Cilj sprememb je krepitev trajnostnega kmetijstva in kmetijsko-prehranskega sistema, saj je za doseganje družbenih ciljev potreben odporen, trajnosten, vključujoč in pravičen sistem.

Le takšen sistem lahko nudi trdno osnovo tudi za dolgoročno konkurenčnost. Vsi vidiki trajnosti (gospodarski, podnebno-okoljski in družbeni) morajo biti obravnavani vzajemno in celovito. Potrebne so systemske rešitve, ki so družbeno sprejemljive in usklajene z aktualnimi izzivi, pri čemer morajo biti nosilci sprememb deležniki v vseh delih kmetijsko-prehranskega sistema. Njihovo razumevanje in pripravljenost za spremembe sta bistvena za uspešen prehod v trajnosten kmetijsko-prehranski sistem.

Sooblikovanje razvoja kmetijsko-prehranskega sistema

Vizija 2040 nastaja skozi vključujoč in odprt dialog, v katerem povezano sodelujejo vsi deležniki kmetijsko-prehranskega sistema, ki so izrazili interes. Namen tega procesa je, da se soočijo različna mnenja, pogledi in izkušnje.

Oblikovanje Vizije 2040 temelji na dejstvih, podatkih, širokem strokovnem znanju, povezovanju različnih ved in področij, znanj in pristopov.

3 STRATEŠKE USMERITVE

Vizija 2040 opredeljuje strateške usmeritve, ki izhajajo iz temeljnih vprašanj trajnostnega razvoja in preobrazbe kmetijsko-prehranskega sistema v Sloveniji, in sicer:

- 1. Konkurenčna, trajnostna in odporna kmetijska proizvodnja**
- 2. Povezane, odporne in učinkovite agroživilske verige**
- 3. Podnebno in okoljsko odgovorno kmetijstvo in agroživilske verige**
- 4. Zdravo in trajnostno prehransko okolje**
- 5. Generacijska prenova in celostni razvoj podeželja**
- 6. Znanje, inovacije in digitalizacija za preobrazbo in razvoj kmetijsko-prehranskega sistema**

Znotraj 6 strateških usmeritev je bilo razvitih 24 splošnih ciljev, ki skupaj usmerjajo razvoj kmetijsko-prehranskega sistema do leta 2040. V prilogi 1 so prikazane povezave med posameznimi strateškimi usmeritvami in splošnimi cilji.

V drugem delu dokumenta Vizije 2040 (B. Strateške usmeritve in splošni cilji z opredeljenim želenim stanjem, mehanizmi in kazalniki) so v okviru posameznih šestih strateških usmeritev opredeljeni splošni cilji z opisom želenega stanja v letu 2040 ter mehanizmi (sistemski in regulatorni, podporni ter tržni) in kazalniki za spremljanje izvajanja Vizije 2040.

B. STRATEŠKE USMERITVE IN SPLOŠNI CILJI Z OPREDELJENIM ŽELENIH STANJEM, MEHANIZMI IN KAZALNIKI

V nadaljevanju je predstavljenih 6 strateških usmeritev in pripadajoči splošni cilji. Splošni cilji so oblikovani kot opis želenega stanja leta 2040. Izhodišče za oblikovanje ciljev so trendi gibanja vrednosti izbranih kazalnikov, ki so lahko bodisi ugodni bodisi si je treba prizadevati za njihovo izboljšanje.

Za uresničevanje strateških usmeritev in ciljev so opredeljeni tudi mehanizmi ter kazalniki z izhodiščnimi in želenimi ciljnim vrednostmi v letu 2040. Ciljne vrednosti temeljijo na obstoječih trendih in želenem razvojnem scenariju.

1 Strateška usmeritev:

KONKURENČNA, TRAJNOSTNA IN ODPORNA KMETIJSKA PROIZVODNJA

Za doseganje trajnostnega razvoja slovenskega kmetijstva je ključno oblikovanje celovitega pristopa, ki upošteva proizvodne, ekonomske, podnebno-okoljske in družbene vidike. V ospredje postavlja dvig produktivnosti in dodane vrednosti, strukturne spremembe, razvoj trajnostne živinoreje in povečanje rastlinske pridelave, upravljanje s tveganji ter varovanje kmetijskih zemljišč.

Splošni cilji

Splošni cilji usmerjajo prizadevanja v krepitev konkurenčnosti, trajnosti in odpornosti kmetijske proizvodnje, s čimer podpirajo ključni cilj – povečanje prehranske varnosti in prehranske suverenosti v Sloveniji.

1.1 Dvig produktivnosti in dodane vrednosti v kmetijstvu

Slovensko kmetijstvo dosega trajnostno rast produktivnosti, ki je rezultat novih rešitev, znanja ter sodobnih tehnologij, vključno z digitalizacijo in robotizacijo, ter zasebnih in javnih vlaganj.

Rast produktivnosti poteka v smeri trajnostne intenzifikacije, kar pomeni, da rešitve krepijo konkurenčnost in dodano vrednost v kmetijstvu, sočasno pa prispevajo tudi k naslavljanju okoljskih, podnebnih in družbenih izzivov.

1.2 Strukturne spremembe in primeren dohodek v kmetijstvu

Primerljiv dohodek kmetijstva na agregatni ravni v primerjavi z ostalim gospodarstvom povzroči umiritev negativnih strukturnih trendov. Kmetijstvo dohodkovno vse bolj

konkurira ostalemu gospodarstvu in zato lažje privablja delovno silo in ohrani zanimanje za kmetijski poklic.

Ob nadaljnjih strukturnih spremembah se ohranja raznolikost strukture kmetijskih gospodarstev. Ohranjajo se gospodarstva, ki na vloženo delo prinašajo primerljiv dohodek, ki ga dosegaajo z različnimi viri in pristopi. Izoblikujejo se trije temeljni tipi kmetijskih gospodarstev.

Prvo skupino predstavljajo velika in tržno usmerjena kmetijska gospodarstva, ki dosegaajo primerne dohodke iz kmetijske proizvodnje. So najbolj konkurenčen del slovenskega kmetijstva in izpolnjujejo vse obveze iz naslova podnebno-okoljske trajnosti. Na njih temelji oskrba s surovinami za kmetijsko-prehranski sistem. So izrazito razvojno naravnana, opremljena s sodobno tehnologijo in digitalizirana.

Drugo skupino tvorijo srednje in večje večnamenske kmetije, ki z inovativnimi pristopi in izdelki dosegaajo višjo dodano vrednost in prispevajo k uresničevanju širših družbenih ciljev, kot so zagotavljanje ekosistemskih storitev in ohranjanje podeželja. Te kmetije pomembno vplivajo na lokalno oskrbo in ravno tako dosegaajo primerne dohodke pretežno iz kmetijske proizvodnje. Višji dohodek pa dosegaajo tudi s povečanjem produktivnosti preko uvedbe novih trajnostnih tehnologij in inovacij ter z močnim podjetniškim pristopom.

Tretja skupina kmetijskih gospodarstev vključuje različne tipe manjših kmetij, ki iz različnih vzrokov vztrajajo pri kmetovanju. Ta skupina ne dosega primernega dohodka izključno iz kmetijstva, temveč ga v veliki meri dopolnjuje z dohodkom izven kmetijstva. Njena pglavitna vloga je uresničevanje družbenih ciljev na področju ohranjanja vitalnega podeželja ter varovanja narave in biotske pestrosti.

1.3 Spodbujanje razvoja trajnostne živinoreje in izboljšanje dobrobiti živali

Slovenska Živinoreja v Sloveniji izhaja iz naravnih danosti, t.j. velikega deleža trajnega travinja, in odgovarja na povpraševanje po lokalnih surovinah ter izdelkih z višjo dodano vrednostjo, še posebej po izdelkih iz nacionalnih in EU shem kakovosti. Osnova za ekonomsko konkurenčnost živinorejskih in mešanih kmetij v Sloveniji je razvoj trajnostne živinoreje, ki temelji na rabi travinja in upošteva načela krožnega gospodarstva (krogotok hranil), hkrati pa omogoča visoko raven zdravja in dobrobiti živali ter varuje naravne vire in podnebje.

Medtem kot se stalež živali govedi, drobnice in perutnine ohranja, je v prašičereji stalež povečan na raven, ki omogoča stabilno prirejo in višjo dodano vrednost proizvodov.

Dobrobit živali je usklajena z znanstvenimi dognanji in standardi EU, ki so jim prilagojene tehnologije, oprema in objekti za rejo živali. Krepi se izvajanje nadstandardnih praks na področju dobrobiti živali, ki je zaščitni znak slovenske živinoreje, prepoznan na trgu, zlasti

preko nacionalnih shem kakovosti, ki imajo jasne in visoke standarde. Vzpostavljena je reja živali brez kletk in brez privezov.

1.4 Spodbujanje rastlinske proizvodnje za zagotovitev prehranske varnosti

Kmetijstva gospodarstva povečujejo pridelavo žit, stročnic, sadja in zelenjave. To je odziv na trend povečanega povpraševanja ter dobro delujočih verig za živila rastlinskega izvora. Zaradi doseganja primerne obsega proizvodnje, uporabe trajnostnih kmetijskih praks in tehnologij pridelave, storilnosti in aktivne prisotnosti na trgu, je ekonomski rezultat rastlinske pridelave pozitiven. Rastlinski pridelki so cenovno konkurenčni, zato jih živilskopredelovalni sektor uporablja kot lokalno vhodno surovino.

1.5 Krepitev in razvoj trajnostnih kmetijskih praks in spodbujanje ekološkega kmetijstva

Kmetijske prakse in tehnologije vseh kmetijskih gospodarstev so trajnostno naravnane. Kmetovanje na osnovi trajnostnih kmetijskih praks je vir inovacij za celoten kmetijski sektor in pomembna rešitev za naslavljanje podnebno-okoljskih izzivov in prispeva k večji cenjenosti in ugledu kmetijstva v družbi. Zaradi intenzivnih vlaganj v sistem znanja in inovacij, razvoj in uporabo tehnologij ter razvoj trga je slovensko kmetijstvo, ki izvaja trajnostne kmetijske prakse (predvsem ekološko kmetijstvo in ohranitveno/regenerativno kmetijstvo) dohodkovno privlačno ter upravlja pomemben delež kmetijskih zemljišč v uporabi.

Ekološko kmetijstvo pridobiva na pomenu tako med pridelovalci kot tudi potrošniki. Povečevanje obsega površin in produktivnosti zagotavlja večje količine ekoloških surovin, ki vstopajo v lokalne agroživilske verige. Lokalni ekološki izdelki so potrošnikom široko dostopni, so cenjeni in cenovno sprejemljivi. Hitro raste tudi delež ekoloških živil, ki jih naročajo javni zavodi, kot so šole, vrtci, bolnišnice, domovi za ostarele in druge javne ustanove. Ekološka ponudba je raznolika, dobro organizirana in prisotna na trgu skozi vse leto. Razvoj tržnih verig spodbuja širitev ekoloških kmetijskih praks, zlasti v rastlinski pridelavi, kar dodatno prispeva k finančni vzdržnosti ekološkega kmetovanja.

1.6 Učinkovito varovanje kmetijskih zemljišč in zdravlja kmetijskih tal

Kmetijska zemljišča in zdrava kmetijska tla so leta 2040 prepoznana kot temelj za zagotavljanje prehranske varnosti in uresničevanje podnebno-okoljskih ciljev. Trend zaraščanja kmetijskih površin se ustavi, proizvodni potencial zemljišč se ohranja, obdelana so tudi zemljišča na odročnejših podeželskih območjih. K temu pripomorejo boljše družbeno-ekonomske razmere za kmetovanje in druge gospodarske dejavnosti na podeželju ter višja kakovost življenja na podeželju, ki so rezultat celovitega pristopa več javnih politik. S preprečevanjem nadaljnje pozidave se ohranjajo najbolj kakovostna kmetijska zemljišča, zlasti njivske površine z največjim potencialom za pridelavo hrane. Ohranja ali izboljšuje se zdravje kmetijskih tal, ki so osnovni naravni vir za kmetijsko pridelavo in zagotavljanje ekosistemskih storitev.

1.7 Upravljanje z ekonomskimi in proizvodnimi tveganji

V slovenskem kmetijstvu je oblikovan širok nabor učinkovitih mehanizmov upravljanja z ekonomskimi in proizvodnimi tveganji, ki jih v sodelovanju zagotavljata tako zasebni kot javni sektor. Na ravni kmetijskih gospodarstev se tveganja obvladujejo z uporabo podatkov in znanja, trajnostnih praks, sodobnih tehnologij, premišljeno izbiro sortnega sestava, učinkovitim odzivanjem na pojav bolezni rastlin in živali, raznolikostjo pridelave (diverzifikacijo), vlaganji v preventivne ukrepe ter sistemi zgodnjega opozarjanja na podlagi podatkov.

Za namen učinkovitega upravljanja s podnebnimi in proizvodnimi tveganji se pospešeno vlaga v odporno infrastrukturo (namakalni sistemi, zadrževalniki, akumulacije). Vlaganja so usklajena med različnimi politikami (prostor, kmetijstvo, vodno gospodarstvo, varstvo narave in drugimi), postopki za umeščanje teh objektov v prostor pa hitri, premišljeni in učinkoviti. Zagotavlja se trajnostna in učinkovita raba vode, kot tudi njena ponovna raba.

Mehanizmi

Sistemske in regulatorne mehanizmi:

- Sistemska ureditev statusa kmeta, vključno z družinsko kmetijo.
- Pravno sistemska podpora aktivni vlogi Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov, ki omogoča učinkovito in odgovorno rabo kmetijskih zemljišč, ki so v državni lasti, z namenom uspešnejšega doseganja ciljev prehranske varnosti kot tudi podnebno-okoljskih ciljev.
- Izvaja se aktivna politika varovanja kmetijskih zemljišč pred pozidavo in zaraščanjem.
- Vzpostavitev zlatega standarda dobrobiti živali.
- Zmanjšanje administrativnih ovir in zahtevnosti postopkov na področju uvajanja namakalnih sistemov.
- Vzpostavitev celovitega in učinkovitega sistema upravljanja s tveganji. Ta temelji na delitvi odgovornosti (kmet, tržna tveganja in sistemska tveganja) in solidarnosti. Vključuje preventivne ukrepe, podpore za prestrukturiranje in prilagajanje.
- Vzpostavitev okolja, ki omogoča široko vključenost v učinkovite zasebne in javno-zasebne sisteme upravljanja s tveganji: zavarovanja (vzpostavitev zahteve po obveznem minimalnem zavarovanju pridelave), vzajemni skladi, pozavarovanja, dolgoročne pogodbe in vertikalno integrirane naložbe.
- Učinkovito odzivanje po naravnih nesrečah in drugih škodnih dogodkih. Premišljena in v preprečevanje ponavljanja škod usmerjena obnova kmetijskega potenciala po škodnih dogodkih. Izplačevanja škod po naravnih nesrečah – zlasti glede upravičenosti do odškodnin po suši na območjih, ki imajo dostop do namakalnih sistemov.

Podporni mehanizmi:

- Dohodkovne podpore so ciljne, namenjene tistim, ki izvajajo kmetijsko dejavnost in tržijo hrano na območju celotne Slovenije.
- Pridelava na območjih z naravnimi in drugimi omejitvami se ohranja z dodatnimi dohodkovnimi podporami (pri čemer se ohranja pristop na ravni objektivnih kriterijev).
- Proizvodno vezana plačila so namenjena sektorjem v težavah, sektorjem z nizko stopnjo samooskrbe (stročnice, zelenjava, sadje) oziroma območjem, ki so pomembna z vidika ohranjanja večnamenske kmetijstva (npr. travojede živali le na OMD).
- Naložbene spodbude so namenjene:
 - posodobitvi tehnologij, inovacijam, digitalizaciji in energetski učinkovitosti,
 - vpeljavi trajnostnih kmetijskih praks in spodbujanju ekološke pridelave (vključno s spodbujanjem trženja in organiziranja),
 - podpori gradnji zavarovanih prostorov in rastlinjakov ter strojne opreme za poljedelsko pridelavo, opreme za namakanje in precizno kmetijstvo, zbiralnike vode, protitočne sisteme,
 - objektom za rejo živali za večjo učinkovitost, podnebno-okoljsko trajnost in dobrobit živali (prilagoditev metod reje, opreme, pogojev vhlavitve živali in infrastrukture za rejo živali ter izboljšanjem življenjskih pogojev za živali),
 - vzpostaviti in posodobiti objektov na kmetijskih gospodarstvih,
 - zagotovitvi sodobne infrastrukture v kmetijstvu (komasacije kmetijskih zemljišč, posodobljeni in na novo zgrajeni namakalni sistemi in ostala podporna infrastruktura),
 - krožnemu in bio-gospodarstvu, vključno z mikro bioplinarnami,
 - skladiščnim in predelovalnim kapacitetam.
- Prednostno se sofinancira skupinske in združne naložb, s poudarkom na pogodbenemu sodelovanju in ekonomiji obsega.
- Načeloma naloženi ukrepi niso sektorski, razen za sektorje v težavah, ki ne izkoriščajo naravnega potenciala in kjer obstaja strateški interes.
- Povečuje se delež naložb podprtih s finančnimi inštrumenti. Stopnje intenzivnosti odražajo izbrane prioritete.
- Na območjih kjer je nevarnost opuščanja kmetovanja se za male kmetije vzpostavljene naložbene podpore majhnih vrednosti na podlagi poenostavljenih stroškov.
- Podpora ukrepom proti zaraščanju kmetijskih površin.
- Učinkovito obvladovanje ekonomskih, proizvodnih tveganj v kmetijstvu z vzpostavitvijo učinkovite in hitro delujoče varnostne mreže ob izjemnih dogodkih.
- Podpora diverzifikaciji kmetijske dejavnosti, še posebej pri malih kmetijah.

- Podpora preventivnim naložbam za zmanjšanje tveganja na ravni kmetij, zlasti vezano na podnebne spremembe (protitočne sisteme, zavarovane prostore, namakalne sisteme z oroševanjem, zbiralnike vode).

Tržni mehanizmi:

- Povečanje dodane vrednosti z bolj podjetniškim pristopom vodenja kmetijskih gospodarstev in iskanjem kreativnih rešitev v tehnologiji, organizaciji in prodajnih poteh.
- Doseganjem višje dodane vrednosti s proizvodnjo lokalnih pridelkov višje kakovostni in trajnostni kmetijskih praks (ekološko kmetijstvo, živila iz živalim prijazne reje, ohranitveno/regenerativno kmetijstvo).
- Promocija in spodbujanje vključevanja v nacionalne sheme kakovosti, ki prepoznavajo trajnostne kmetijske prakse.
- Vzpostavitev poročanja na kmetijah za trajnost.

Kazalniki

Kazalniki	Leto trenutne vrednosti	Trenutna vrednost	Obstoječi trend 2040	Ciljna vrednost 2040	Vir	Opombe
Vrednost kmetijske proizvodnje (mio EUR)	2024	1.143,9	1.200	1.300	SURS	Realna vrednost glede na leto 2015
Vrednost kmetijske proizvodnje - živinoreja (realno; mio EUR)	2024	506,80	490	600	SURS	
Vrednost kmetijske proizvodnje - rastlinska pridelava (realno; mio EUR)	2024	609,5	700	750	SURS	
Vrednost kmetijske proizvodnje - rastlinska pridelava za humano prehrano (realno; mio EUR)	2024	408,2	505	540	SURS	
Vrednost kmetijske proizvodnje - rastlinska pridelava za krmo (realno; mio EUR)	2024	201,2	200	210	SURS	
Faktorski dohodek (FD) v kmetijstvu	2024	459,5	520	600	SURS, KIS	
Delež subvencij v FD	2024	43	40	30	SURS, KIS	
Razmerje med faktorskim dohodkom/PDM in Povprečno letno neto plačo	2024	0,37	0,26	0,50	EUROSTAT	Usklajeno s ciljno rastjo FD in predvidenim padcem števila KMG ob predpostavki enakega števila PDM na KMG (ob rasti plač v gospodarstvu v skladu s trendom)
Produktivnost v kmetijstvu (BDV/PDM, realno; EUR)	2024	6.935	8.000	10.000	KIS, SURS	Realna vrednost glede na leto 2015
Skupaj KZU (ha)	2020	474.633	462.701	463.000	SURS	
Kmetijska zemljišča v uporabi - Vzhodna Slovenija (ha)	2020	340.461	343.933	343.000	SURS	
Kmetijska zemljišča v uporabi - Zahodna Slovenija (ha)	2020	134.172	118.768	120.000	SURS	
KZU po rabi - trajni travniki in pašniki (ha)	2020	271.421	258.625	260.000	SURS	
KZU po rabi - Njive (ha)	2020	175.531	179.522	180.000	SURS	
KZU po rabi - Trajni nasadi (ha)	2020	27.681	24.800	27.700	SURS	

Ime kazalnika	Leto trenutne vrednosti	Trenutna vrednost	Obstoječi trend 2040	Ciljna vrednost 2040	Vir	Opombe
Število glav velike živine (GVŽ)	2020	408.682	340.000	400.000	SURS	
Stalež živali - Mlado govedo	2020	281.786	290.000	300.000	SURS	
Stalež živali - Krave molznice	2020	100.834	80.000	100.000	SURS	
Stalež živali – Prašiči (št.)	2020	235.475	Nadaljevanje zniževanja staleža	250.000	SURS	
število KMG po razredih SO - do 8.000 €	2020	45.000	26.000	29.000	SURS	Po letu 2020 je SURS uvedel spremenjeno metodologijo za zajem KMG. Prag je postal višji, zato je skupno število nižje. V prihodnje uporabljamo podatke po novi metodologiji, ki jih preračunamo retroaktivno za ciljno vrednost.
število KMG po razredih SO - od 8.000 € do pod 50.000€	2020	20.000	24.000	16.000	SURS	
število KMG po razredih SO - 50.000 € ali več	2020	1.700	7.500	10.000	SURS	
Obseg KZU po razredih KZU - manj kot 5 ha	2020	20%	11%	10%	SURS	
Obseg KZU po razredih KZU - od 5 do pod 50 ha	2020	65%	62%	60%	SURS	
Obseg KZU po razredih KZU - 50 ha ali več	2020	15%	27%	31%	SURS	
Obseg staleža po razredih SO - do 8.000 € (GVŽ)	2020	54.000	4.000	6.000	SURS	
Obseg staleža po razredih SO - od 8.000 € do pod 50.000€ (GVŽ)	2020	164.300	100.000	104.000	SURS	
Obseg staleža po razredih SO - 50.000 € ali več (GVŽ)	2020	190.500	270.000	290.000	SURS	
Zavarovane površine, skupaj (brez travnikov in pašnikov; ha)	2024	51.228	85.000	150.000	KIS	
Povprečna mlečnost (kg/kravo)	2024	6.638	8.000	9.000	KIS	
Povprečen pridelek pšenice (t/ha)	2024	5,47	6,45	6,70	KIS	
Zemljišča v zaraščanju (ha)	2024	22.916	23.110	5.000	KIS	
Kmetijska zemljišča v ekološki kontroli (1000 ha)	2023	54,6	84,5	90,0	SURS	

Sadovnjaki, vinogradi in oljčniki v EKO kontroli (1000 ha)	2023	3,1	6,0	10	SURS
Njive in vrtovi v EKO kontroli (1000 ha)	2023	6,6	10,4	15	SURS
Trajni travniki in pašniki v EKO kontroli (1000 ha)	2023	36,50	57,24	65	SURS
Namakana zemljišča - njive in vrtovi (ha)	2023	2.747	2.800	9.600	SURS
Kmetijska zemljišča, opremljena z namakalnimi sistemi (ha)	2023	6000	12.000	20.000	MKGP
Namakana zemljišča - sadovnjaki, oljčniki in drevesnice (ha)	2023	486	400	4.000	SURS

2 Strateška usmeritev:

POVEZANE, ODPORNE IN UČINKOVITE AGROŽIVILSKE VERIGE

Za vzpostavitev odpornega, konkurenčnega in trajnostno naravnane kmetijsko-prehranskega sistema je ključno učinkovito povezovanje vseh členov agroživilske verige. Krepitev lokalnih in regionalnih verig, izboljšanje sodelovanja s trgovino ter zmanjšanje odvisnosti od uvoza vhodnih surovin prispevajo k večji stabilnosti, transparentnosti in trajnostni usmerjenosti celotnega kmetijsko-prehranskega sistema.

Splošni cilji

Splošni cilji podpirajo prizadevanja vseh členov agroživilske verige za bolj učinkovite, povezane, odporne, trajnostne in pravične verige vrednosti.

2.1 Integrirane agroživilske verige in okrepljene regionalne ter lokalne verige

Členi agroživilske verige so vse bolj integrirani in organizirani, kar jim omogoča boljši položaj na trgu, nižje stroške, več odpornosti, manj tveganj, učinkovito rabo virov (vključno s krožnim gospodarstvom in preprečevanjem presežkov) in druge prednosti. Formalno povezovanje proizvajalcev, ki krepi zaupanje in vzpostavlja pravičnejše odnose med vsemi deležniki v verigi, postaja vse pomembnejše.

Okrepljene integrirane regionalne agroživilske verige postajajo močni tržni igralci, ki zagotavljajo visoko stopnjo samooskrbe na domačem trgu in uspešno povečujejo izvoz končnih izdelkov z višjo dodano vrednostjo. Podprte so kratke dobavne verige, ki povezujejo lokalne pridelovalce s potrošniki, predelovalnimi podjetji, javnimi zavodi in gastronomijo. Pomembno verigo vrednosti predstavlja tudi ekološka pridelava in predelava, ki prispeva k trajnostnemu razvoju in večji kakovosti ponudbe, tudi v povezavi z zelenim trajnostnim turizmom. Pri povezovanju ponudnikov in kupcev ter krepitvi lokalnih dobavnih verig imajo pomembno vlogo tudi zadruge, skupine in organizacije proizvajalcev.

Zagotovljeno je učinkovito in transparentno spremljanje cen in količin vzdolž celotne agroživilske verige. Vzpostavljena so dolgoročna pogodbeno razmerja med posameznimi členi v verigi. Nedovoljena ravnanja oziroma nepoštena prakse se učinkovito razkrivajo in odpravljajo. Za boljšo valorizacijo trajnostne kmetijske pridelave znotraj verige so vzpostavljeni sistemi trajnostnega poročanja in potrebne skrbnosti za trajnost.

Živilskopredelovalna podjetja imajo na voljo stabilne in predvidljive tržne poti ter uveljavljene blagovne znamke, kar jim omogoča učinkovito obvladovanje ekonomskih in proizvodnih tveganj.

Vzpostavljene so regionalne in lokalne skladiščne in predelovalne zmogljivosti, logistični centri ter zbirni distribucijski centri. Zagotovljene so ustrezno velike blagovne rezerve,

povečujejo se tudi kapacitete za njihovo skladiščenje. Logistični sistem je digitaliziran, kar omogoča boljše sledenje blaga, učinkovitejše upravljanje zalog in optimizacijo transporta.

2.2 Zvišanje dodane vrednosti v živilstvu

Dodana vrednost v živilskopredelovalni panogi se na agregatni ravni približuje evropskemu povprečju. To je predvsem rezultat okrepitve lastnega razvoja, boljšega povezovanja in organiziranja ter vlaganj v znanje, okoljsko trajnost, transparentnost procesov in sodobne digitalne tehnologije. Vse to prispeva k večji konkurenčnosti in izboljšanju delovnega okolja ter zaupanja s strani potrošnikov.

Razvojno sposobna živilskopredelovalna podjetja imajo sodobne in široke proizvodne kapacitete, ki omogočajo učinkovitejšo rabo virov, lažji prehod v krožno in biogospodarstvo.

2.3 Krepitev sodelovanja trgovine z ostalimi členi kmetijsko-prehranskega sistema

Trgovina ima okrepljeno in integrativno vlogo v verigi preskrbe s hrano, saj povezuje pridelovalce in predelovalce s potrošniki, krepí uresničevanje trajnostnih ciljev v pridelavi in predelavi, v svojih poslovalnicah ponuja znaten delež lokalne ter trajnostno pridelane hrane. Uspešno prispeva k zmanjševanju količine odpadne hrane, uvaja trajnostno embalažo in spodbuja uporabo vračljive embalaže.

Trgovina kot vezni člen do potrošnikov ozavešča o pomenu lokalno in trajnostno pridelane hrane. Skrbi za odgovorno informiranje potrošnikov s tem, da zagotavlja jasne in pregledne informacije glede izvora in standardov pridelave in prireje za izdelke, ki jih ponuja na svojih trgovskih policah.

2.4 Izboljšan dostop do vhodnih surovin

Odvisnost različnih členov kmetijsko-prehranskega sistema od uvoza vhodnih surovin je zmanjšana. Vzpostavljene so zaloge kritičnih vhodnih surovin, ki zagotavljajo minimalno stabilnost oskrbe. Vzpostavljeni so sistemi za skupna naročila kmetijskih surovin, predvsem v okviru združenega sistema, kar omogoča boljše načrtovanje in nižje stroške.

Pomembno k zmanjšani porabi vhodnih surovin prispeva prehod na krožno gospodarjenje, uvajanje digitalizacije in optimizacije procesov. Prehod v vse večjo trajnost in krožnost zmanjšuje odvisnost od uvoza, zlasti semenskega materiala, fitofarmaceutskih sredstev, mineralnih gnojil, zdravil v veterinarstvu in krme. Z recikliranjem in ponovno uporabo se zmanjšuje količina odpadne embalaže.

Mehanizmi

Sistemske in regulatorne mehanizme:

- Pravna opredelitev agroživilskih verig in določitev jasnih vlog deležnikov.
- Učinkovito odkrivanje in odpravljanje obstoječih nepoštenih praks ter prepoznavanje novih v verigi preskrbe s hrano z močnejšo regulatorno vlogo Varuha odnosov v verigi preskrbe s hrano.
- Spodbujanje bolj pravičnih odnosov v verigi preskrbe s hrano ter povezovanja in sodelovanja.
- Povezovanje pridelovalcev, tudi preko zadrug, za lažje zagotavljanje pogodbeno dogovorjene količine, kakovost izdelkov, ustrezna embalaža, prenos znanja, z ekonomijo obsega pa bi se zmanjšali tudi stroški in povečala konkurenčnost, izboljšalo pogajalsko izhodišče pridelovalcev.
- Institucionalna podpora pri krepitvi pogodbenih razmerij v verigi (standardizacija pogodb, informiranje o pravicah pogodbenih strank in dobrih praksah).
- Spremljanje cen in količin po poreklu v verigah preskrbe s hrano (delitev vrednosti) in ostalo potrebno podatkovno spremljanje ekonomskih razmerij v verigi kot so masne bilance in drugi podatkovni sistemi, ki prispevajo k pravični delitvi vrednosti.
- Krepitev podatkovne baze, vezane na ponudbo in povpraševanje pri javnih zavodih.
- Vzpostavljeni sistemi trajnostnega poročanja in potrebne skrbnosti za trajnost in doseganje višje dodane vrednosti.
- Uskladitev slovenske zakonodaje z EU zakonodajo ter odprava dodatnih nacionalnih zahtev, ki slabijo celotno verigo.
- Spodbujanje sodelovanja vseh deležnikov v agroživilski verigi, tudi z izboljšanjem njihove konkurenčnosti, pri zagotavljanju izdelkov po konkurenčnih cenah in zahtevah potrošnikov.

Podporni mehanizmi:

- Podpora naložbam v agroživilske verige za zagotovitev trajnosti in konkurenčnosti (nova industrijska politika).
- Prioritizacija kolektivnih naložb in njihovo pogojevanje z integracijo v agroživilske verige.
- Spodbujanje povezovanja in sodelovanja (horizontalno in vertikalno po verigi).
- Podpora razvoju zadružništva, njegovi specializaciji in koncentraciji, profesionalizaciji upravljanja zadrug, tržni usmerjenosti in poslovnemu odločanju.
- Podpora pri logističnih naložbah, krepitev železniške infrastrukture.
- Krepitev in izgradnja regionalnih in lokalnih skladiščnih zmogljivosti ter logističnih in distribucijskih centrov.

- Vzpostavitev zasebne infrastrukture preko povezovanja v verige (skladišča, pakirnice).
- Podpora razvoju, novim znanjem in uvajanju sodobnih tehnologij, inovacij in digitalizacije procesov v proizvodnji, logistiki in trženju, vključno z nagrajevanjem tovrstnih aktivnosti v okviru javnih razpisov.
- Podpora lokalni proizvodnji, ki je integrirana v lokalne agroživilske verige in podpora razvoju lokalnih trgov (npr. ekoregije).
- Krepitev lokalnih verig ter dostopu do potrošnikov (javni zavodi, neposredna prodaja, organiziranje in logistika ponudbene ekonomije).

Tržni mehanizmi:

- Povezovanje, skupni nastop, tržne sheme, novi proizvodi, promocija in oglaševanje članov kmetijsko-prehranskega sistema (posamezne agroživilske verige) prinašajo ekonomske koristi članom verig in javne koristi za prebivalstvo Slovenije.

Kazalniki

Kazalniki	Leto trenutne vrednosti.	Trenutna vrednost	Obstoječi trend 2040	Ciljna vrednost 2040	Vir	Opombe
Produktivnost dela v živilski industriji v realnih vrednostih (BDV/zaposlenega) [EUR]	2022	40.200	54.600	63.000	EUROSTAT	
Vrednost živilske proizvodnje (mio EUR)	2024	1.640	1.500	2.000	SURS	Realna vrednost glede na leto 2015; časovna vrsta je prekratka za natančno določanje trenda in ciljnih vrednosti
Bruto dodana vrednost živilskih družb, nominalno (mio EUR)	2024	890		1.300		
Prihodki od prodaje živilskopredelovalne industrije (mio EUR)	2024	3.374	3.800	4.000	KIS	
Dodana vrednost na zaposlenega v ŽPI (000 EUR)	2024	55,8	65,0	70,0	KIS	
Zunanjetrgovinski deficit (mio EUR)	2024	1.527	2.010	1.600	KIS, SURS	
Pokritost uvoza z izvozom v nominalnih vrednostih	2024	0,603	0,690	0,750	KIS, SURS	

Pomanjkljivo podatkovno opredeljivi splošni cilji (podatkovne vrzeli):	Št. splošnega cilja
Integrirane agroživilske verige in okrepljene regionalne ter lokalne verige	2.1
Krepitev sodelovanja trgovine z ostalimi člani kmetijsko-prehranskega sistema	2.2
Izboljšana dostopnost do vhodnih surovin	2.3
Obseg in vrednost odkupa javnih zavodov (delež lokalnih/eko proizvodov)	2.1

3 Strateška usmeritev:

PODNEBNO IN OKOLJSKO ODGOVORNO KMETIJSTVO IN AGROŽIVILSKA VERIGA

Podnebne spremembe, okoljski pritiski in naraščajoča negotovost na trgu predstavljajo pomembne izzive za slovensko kmetijstvo in celoten kmetijsko-prehranski sistem. Za dolgoročno odpornost, trajnost in stabilnost sistema je nujno okrepiti in pospešiti prilagajanje podnebnim spremembam na eni strani kot tudi prizadevanja za blaženje podnebnih sprememb, t.j. zmanjševati emisije toplogrednih plinov (TGP) ter varovati naravne vire. Razvoj kmetijstva temelji na trajnostnih praksah, krožnem in biogospodarstvu ter ob upoštevanju pospešenega prilagajanja na podnebne spremembe. Živilskopredelovalni obrati in trgovina prispevajo k zmanjševanju emisij TGP.

Splošni cilji

Splošni cilji usmerjajo prizadevanja za okoljsko, podnebno ter družbeno odgovorno tehnološko napredno in odporno kmetijstvo in kmetijsko-prehranski sistem.

3.1 Prilagajanje podnebnim spremembam

Prilagajanje na podnebne spremembe je ena od osrednjih točk delovanja slovenskega kmetijstva. Kmetijska pridelava se prilagaja s pospešeno rajonizacijo pridelave glede na podnebne projekcije in z uvajanjem prilagojenih tehnologij. Krepijo se žlahtnjenje, preizkušanje in uporaba odpornejših vrst in sort kmetijskih rastlin, ki so prilagojene podnebnim spremembam, kar prispeva k večji stabilnosti pridelave. V živinoreji se uvajajo odpornejše pasme, prireja se preventivno prilagaja naraščajočemu vročinskemu stresu, uvajajo se učinkoviti pristopi za preprečevanje in obvladovanje bolezni. Kmetom so dostopna ustrezna sredstva (npr. biotična sredstva za varstvo rastlin), tehnologije in znanje o agrotehničnih ukrepih in praksah, ki krepijo odpornost (npr. agroekologija, ohranitvene, na naravi temelječe rešitve, kmetijsko-gozdarski sistemi idr.). Vzpostavljeni so ustrezni novi viri financiranja prilagajanja v kmetijstvu (zasebni, javno-zasebni, javni).

Vzpostavljeni so sodobni sistemi zgodnjega opozarjanja, ki temeljijo na najnovejših tehnologijah in podatkih. Ti sistemi so v močno podporo kmetom pri pravočasnih pripravah in odzivih na šoke ter zmanjševanju tveganj.

Obnova po škodah, ki jih povzročijo nepredvidljive naravne nesreče, poteka hitro in učinkovito ter na način, da se prepreči ponavljanje škod.

3.2 Blaženje podnebnih sprememb

Slovensko kmetijstvo učinkovito zmanjšuje izpuste TGP in amonijaka, saj se spodbuja učinkovit krogotok hranil, precizno rabo sintetičnih in organskih gnojil, učinkovito rejo živali, ki temelji na zdravju in dobrobiti živali itd. V tleh se z ustreznimi kmetijskimi

praksami (vključno z ohranitvenimi, regenerativnimi praksami, agroekologijo, na naravi temelječih rešitvah, kmetijsko-gozdarskimi sistemi idr.) ohranja oziroma povečuje vezava ogljika, kar spodbuja razvoj ogljičnega kmetovanja kot nove gospodarske priložnosti.

Zagotovljena sta učinkovito varstvo kmetijskih zemljišč pred pozidavo in ustrezna raba tal, saj so kmetijska tla pomembno skladišče za ohranjanje ali povečevanje ponorov ogljika.

Živilskopredelovalni obrati in trgovina prispevajo k zmanjševanju emisij TGP z optimizacijo procesov predelave, transporta in distribucije hrane ter z večjo uporabo trajnostno pridelanih surovin in živil rastlinskega izvora. Vzpostavljen je sistem transparentnega označevanja podnebno-okoljskega odtisa živil, ki potrošniku zagotavlja neodvisne in preverjene informacije. Zagotovljeno je spodbudno prehransko okolje, ki omogoča izbor trajnostno pridelanih živil oziroma živil z nižjim podnebno-okoljskim odtisom. Vzpostavljeni so ustrezni novi viri financiranja spodbud za zmanjševanje emisij TGP vzdolž agroživilske verige (zasebni, javno-zasebni, javni).

3.3 Ohranjanje kakovosti voda, tal in zraka

Negativni vplivi kmetijstva na vodo, tla in zrak so zmanjšani. V tleh se povečuje delež organske snovi, izboljšujeta se biotska pestrost tal ter stanje na področju zbijanja, erozije in onesnaženja tal in ekosistemov. V vodah se učinkovito zmanjšujejo vsebnosti fitofarmacevtskih sredstev, antibiotikov, nitratov in fosforja.

Prav tako se učinkovito zmanjšujejo drugi pritiski na vodna telesa, ki so povezani s kmetijsko dejavnostjo, kot so urejanje in regulacija vodotokov, gradnja zadrževalnikov in urejanje obrežnih pasov.

3.3 Ohranjanje biotske pestrosti

V naravi je vzpostavljeno ravnovesje, ki zagotavlja zdrave ekosisteme in stabilno delovanje naravnega okolja. Biotska pestrost v kmetijski krajini je ohranjena kot pogoj za dolgoročno produktivnost in odpornost v kmetijstvu. Pri obnovi narave sodelujejo različne politike z namenom doseganja dolgoročne trajnosti pridelave hrane in ohranjanja narave na območjih z višjo naravno vrednostjo. Na območjih, kjer je to potrebno zaradi ohranjanja biotske raznovrstnosti v kmetijski krajini in zdravih ekosistemov, je okrepljena prisotnost krajinskih značilnosti.

S spodbujanjem in razvojem sistema ohranjanja in trajnostne rabe kmetijskih genskih virov se povečujeta pestrost pasem v živinoreji ter raznolikost vrst in sort v rastlinski pridelavi. S krepitevijo slovenskega semenarstva se povečuje delež lokalnih in ekoloških sort kmetijskih rastlin na pridelovalnih površinah, ki so ekonomsko upravičene in prispevajo k večji odpornosti na podnebne spremembe.

Mehanizmi

Sistemske in regulatorne mehanizme:

- Strateško usmerjanje razvoja kmetijskih gospodarstev in sektorjev temelji na upoštevanju podnebnih projekcij, ocene ranljivosti in tveganj, nacionalne strategije prilagajanja ter regionalnih akcijskih načrtov iz Podnebnega zakona.
- Pravno reguliranje zahteve po transparentnem, enotnem in objektivnem označevanju podnebno-okoljskega odtisa živil, zlasti monitoringa emisij TGP vzdolž celotnega kmetijsko-prehranskega sistema.
- Regulacija oglaševanja proizvodov, ki imajo višji podnebno– okoljski odtis.
- Sistemski pristop pri upravljanju in varovanju vodnih virov v Sloveniji, za trajnostno rabo vode v kmetijstvu in zagotavljanje dostopa do vodnih virov za potrebe namakanja ob upoštevanju podnebnih projekcij.
- Učinkovitejša koordinacija med ministrstvi in lokalnimi skupnostmi na področju urejanja prostora, umeščanja objektov v prostor, ukrepanja za potrebe hitrejšega prilagajanja na podnebne spremembe.
- Izboljšanje procesa registracije za boljšo dostopnost pridelovalcev do ustreznih sredstev, zlasti na področju ekološkega kmetijstva.
- Razvoj, dostopnost in spodbujanje uporabe podatkovne infrastrukture in sistemov za zgodnje opozarjanje, aktualno spremljanje razmer v realnem času in pravočasno odzivanje ter učinkovito rabo virov.

Podporni mehanizmi:

- Podpore trajnostnim kmetijskim praksam (npr. način in čas obdelave tal, način oskrbe rastlin in živali, prilagoditev obdobja kmetijskih opravil, kolobarja...).
- Ciljno usmerjene naložbe v zmanjševanje izpustov TGP (v precizno kmetijstvo, v ustreznejše nizkoemisijske hlevske kapacitete in pokrita skladišča za živilska gnojila, mikro-bioplinske naprave, v učinkovitejšo rabo energije (URE) in rabo obnovljivih virov energije (OVE) v kmetijstvu, živilsko-predelovalnem sektorju, razvoj krožnega in biogospodarstva ter zmanjšano rabo virov.
- Uvajanje finančnih instrumentov in ciljno naravnanih nepovratnih podpor na področju prilagajanja kmetijstva podnebnim spremembam in zmanjševanja emisij TGP.
- Podpora učinkovitim podnebno-okoljskim kmetijskim praksam, ki zmanjšujejo emisije TGP oziroma zagotavljajo ponore (preprečevanje preoravanja travinja, ustrezen kolobar, pokrovni posevki, ozelenitev, precizno gnojenje in škropljenje, gnojenje z nizkimi izpusti, učinkovitejše ravnanje z mineralnimi in organskimi gnojili, ustreznejša obdelava tal, prilagoditev obdobja kmetijskih opravil(idr.), reja živali ob upoštevanju dobrobiti in zdravja živali (npr. ustreznejše krmljenje živali).

- Podpora naložbam in praksam v smeri učinkovite in trajnostne rabe vode, vključno s ponovno rabo vode.
- Podpora uvajanju krajinskih značilnosti in drugih naravovarstvenih praks, različno glede na naravovarstveni pomen območij.
- Podpora kmetijskim praksam za ohranjanje kmetijske biotske raznovrstnosti in trajnostne rabo virov.
- Lokalno prilagojeni in ciljni ukrepi za ohranitev biotske pestrosti, upoštevajoč habitatnih značilnosti in preferenc kmetov.
- Prilagoditev kultur, sort in pasem živali zaradi prilagajanja podnebnim spremembam.
- Krepitev semenarstva in podpora reji/pridelavi lokalnih pasem domačih živali in sort kmetijskih rastlin (podpore kmetijskim gospodarstvom, genske banke). Nadaljnja podpora pridelavi avtohtonih sort in reji avtohtonih pasem.

Tržni mehanizmi:

- Vzpostavitev poslovnih modelov in tržnih shem, ki na trgu nagrajujejo proizvode, ki izhajajo iz ekosistemske storitve (med drugim tudi nižji podnebno-okoljski odtis) v pridelavi in predelavi hrane.
- Obdavčitev izdelkov z ogljičnim/okoljskim odtisom nad določenim pragom.

Kazalniki

Kazalniki	Leto trenutne vrednosti.	Trenutna vrednost	Obstoječi trend 2040	Ciljna vrednost 2040	Vir	
Ekološki odtis Slovenije/delež odtisa, ki ga prispevajo obdelovalne in pašne površine (gha na prebivalca)	2022	4.78 /0,72	3,82/0,57	3,35/ 0,50	ARSO	V letu 2022 je ekološki odtis (EO) Slovenije znašal 4,78 gha/prebivalca, od tega je cca 15 % prispevajo obdelovalne površine in pašne površine.
Izpusti TGP v kmetijstvu (1000 t ekv.CO2)	2023	1.632	1.490	1.360	ARSO	
Izpusti metana (1000 t ekv.CO2)	2023	1.168	1.050	1.000	ARSO	
Izpusti CO2 (1000 t ekv.CO2)	2023	450	430	350	ARSO	
LULUCF bilanca kmetijstvo	2022	-116	243	0	ARSO	
Neto bilančni presežek N (kg/ha)	2023	5,0	5,2	5,0	ARSO	
Izpusti amonijaka (1000 t)	2023	14,7	11,2	10,0	ARSO	
SIPPK - travniške vrste (2008=100)	2023	56	40	60	DOPPS-SIPKK	
SIPPK - indikatorske vrste kmetijske krajine (2008=100)	2023	74	63	75	DOPPS-SIPKK	
SIPPK - generalisti (2008=100)	2023	87	86	91	DOPPS-SIPKK	

4 Strateška usmeritev:

ZDRAVO IN TRAJNOSTNO PREHRANSKO OKOLJE

Zagotavljanje zdravega in trajnostnega prehranskega okolja je eden ključnih temeljev za učinkovito odzivanje na javnozdravstvene, okoljsko-podnebne in družbene izzive. V ospredje postavlja široko dostopnost zdravih in trajnostno pridelanih živil, odgovorno ravnanje s hrano, zmanjšanje izgub odpadne hrane, krepitev zaupanja potrošnikov ter podporo lokalni in ekološki pridelavi in predelavi.

Splošni cilji

Splošni cilji usmerjajo prizadevanja za izboljšanje prehranskega okolja, krepitev zaupanja potrošnikov ter zmanjšanje izgub hrane in odpadne hrane.

4.1 Varnost, sledljivost in preglednost kakovostne hrane

Slovenija je po objektivnih merilih in mnenju prebivalstva prepoznana kot dežela kakovostne in varne hrane. Vsi sistemi za spremljanje kakovosti in varnosti delujejo zanesljivo in učinkovito. Uveljavljeni so sledljivost porekla živil in najvišji standardi pridelave in predelave, ki se pregledno in jasno odražajo v shemah kakovosti. Prebivalci te sheme prepoznajo ter dobro sprejemajo, saj so zasidrani v vsakdanje življenje kot del nacionalne kulture in uveljavljeni preko gastronomije, turizma in javnih zavodov.

4.2 Izboljšanje prehranskega okolja ter zmanjšanje količin odpadne hrane in izgub hrane

Vzpostavljeno je prehransko okolje, ki spodbuja uživanje zdravih in trajnostnih živil. Kakovostna, lokalno in trajnostno pridelana živila, skladna z znanstveno utemeljenimi prehranskimi smernicami, postajajo potrošnikom fizično in cenovno dostopnejša. K temu prispevajo kmetijsko-prehranski sistem ter javni podporni mehanizmi.

Prehranska pismenost ter spoštljiv odnos do hrane in kmetijske pridelave se začneta graditi že v otroštvu, kar prispeva k oblikovanju trajnostne potrošnje in zdravih prehranjevalnih navad. Potrošniki so vse bolj ozaveščeni o pomenu lokalne in trajnostno pridelane ter predelane hrane. Jasni standardi kakovosti, sledljivost izvora hrane ter preglednost načina pridelave in prireje krepijo zaupanje potrošnika pri izbiri živil.

Ozaveščenost o negativnih posledicah izgub hrane in odpadne hrane se povečuje, kar prispeva k njenemu zmanjšanju ter spodbuja trajnostno potrošnjo in odgovorno ravnanje s hrano, krožno gospodarstvo in zmanjševanje emisij v kmetijsko-prehranskem sistemu. Zmanjšana je količina odpadne hrane in izguba hrane od pridelave do potrošnika. Spodbuja se doniranje presežkov hrane ali njihova predelava v nove izdelke (krožno in biogospodarstvo), kar izboljšuje preskrbo s hrano in zmanjšuje pritisk na okolje.

Mehanizmi

Sistemske in regulatorne mehanizme:

- Za namen zagotavljanja bolj zdravega in trajnostnega prehranskega okolja vzpostavitev medresorske koordinacije politik za usmerjanje kmetijsko-prehranskega sistema, ki vključuje dialog z vsemi deležniki v verigi.
- Pravna ureditev za jasno označevanje živil glede izvora, trajnosti in vpliva na zdravje ter za definicijo nabora dovoljenih trditev glede trajnosti.
- Sistemska in pravna ureditev zavajajočega oglaševanja.
- Regulatorno razlikovanje in jasno označevanje živil živalskega izvora in laboratorijsko pridelanega mesa.
- Davčna politika v podporo krepitvi prehranskega okolja v skladu z znanstveno podprtimi prehranskimi smernicami, ki naslavljajo zdravje in trajnost.

Podporni mehanizmi:

- Krepitev kontinuiranih promocijskih in izobraževalnih aktivnosti za ozaveščanje in prehransko pismenost (od vzgojno-izobraževalnih programov do javnih kampanj) v skladu s prehranskimi smernicami.
- Spodbujanje pridelave stročnic in drugih živil rastlinskega izvora preko vlaganja v razvoj tehnologij pridelave, investicij v skladiščne kapacitete in logistike, ter vlaganje v živilsko predelovalne obrate z namenom vzpostavitve in krepitve verig za živila rastlinskega izvora.
- Spodbujanje zelenega naročanja v javnih zavodih ob upoštevanju prehranskih smernic, kar vključuje pripravo zakonodajnih osnov za lažje vključevanje lokalnih živil in za krepitev ciljev za nacionalne sheme kakovosti z visokimi standardi glede standardov pridelave (ekološka živila, nadstandardna dobrobit živali, senena shema).
- Krepitev podpor za doseganje ciljev zelenega javnega naročanja, predvsem preko praktičnega usposabljanja, investicij v opremo in kadrovske kapacitete, ter prenosa in vključevanja dobrih praks pri pripravi obrokov in izvajanju javnih naročil.
- Spodbujanje zmanjšanja količin odpadne hrane vzdolž celotnega kmetijsko-prehranskega sistema, kar vključuje podpore za ustreznejše načrtovanje proizvodnje, predelave in distribucije, odgovornejšo potrošnjo, doniranje presežkov hrane, pospešen prehod v krožno in biogospodarstvo.
- Spodbujanje zmanjševanja prodaje in porabe hrane in pijač z nizko hranilno vrednostjo in negativnim vplivom na zdravje.
- Podpore in spodbude za obrate javne prehrane in podjetja, da nudijo potrošnikom in zaposlenim zdrave in trajnostne obroke.

- Podpore za lokalne skupnosti za izvajanje aktivnosti, ki spodbujajo zdravo in trajnostno prehransko okolje na lokalni ravni.

Tržni mehanizmi:

- Krepitev zavez odgovornosti živilskih podjetjih za krepitev dobave zdravih in trajnostnih živil.
- Označevanje izvora in standarda pridelave v sektorju gastronomije in turizma (HORECA sektor (HORECA – okrajšava za Hotelirstvo, Restavracije, Catering)).

Kazalniki

Kazalniki	Leto trenutne vrednosti.	Trenutna vrednost	Obstoječi trend 2040	Ciljna vrednost 2040	Vir	Opombe
Uživanje sadja v šolskem obdobju med mladostniki (vsaj 4x na teden)	2019	76,5%	70,0%	95,0%	NIJZ	
Uživanje zelenjave v šolskem obdobju med mladostniki (vsaj 4x na teden)		84,8%	85,0%	95,0%	NIJZ	
Prodaja antibiotikov v živinoreji (mg/PCU)	2022	26	Nadaljevanje znižanja	1	ARSO	
Prodaja FFS (1000 kg)	2023	695	520	500	ARSO	
Odpadna hrana glede na mesto izvora v verigi [t] - proizvodnja in distribucija	2023	36.830	55.000	23.000	SURS	
Odpadna hrana glede na mesto izvora v verigi [t] - gostinstvo, strežba in gospodinjstva	2023	127.974	175.000	98.000	SURS	Javno dostopni so samo podatki EFSA-e, ti pa nimajo časovnih vrst, zato ni možno izračunati obstoječega trenda.
Delež neskladnih vzorcev živil zaradi ostankov pesticidov	2022	2,63%		1%	EFSA/ UVHVVR	

Pomanjkljivo podatkovno opredeljivi splošnega cilja (podatkovne vrzeli):	Št. splošnega cilja
Kakovost prehranskega okolja	5.2

5 Strateška usmeritev:

GENERACIJSKA PRENOVA IN CELOVIT RAZVOJ PODEŽELJA

Za dolgoročno vzdržnost kmetijstva in ohranitev ter celovit razvoj podeželja je ključno ustvariti okolje, ki spodbuja ugled kmetijske dejavnosti, omogoča generacijsko prenavo ter krepi socialno in gospodarsko vitalnost podeželskih območij.

Splošni cilji

Splošni cilji podpirajo razvoj kmetijstva kot cenjene in perspektivne dejavnosti ter zagotavljajo pogoje za kakovostno življenje in delo na podeželju.

5.1 Ugled kmetijske dejavnosti in poklica kmeta

Kmetijstvo je v družbi cenjeno ter gospodarsko zanimiva dejavnost. Mladi se pogosteje odločajo za izobraževanje za poklic kmeta, ki je v javnosti dobro prepoznan in spoštovan. Kmetijska delovna sila je usposobljena za trajnostno kmetovanje in podjetniške pristope ter se je sposobna prilagajati in učinkovito odzivati na nove razmere in izzive. Odprt dialog, transparentnost in ozaveščanje glede standardov pridelave, močne verige za lokalna in ekološka živila ter privzgojen odnos prebivalstva do hrane in njene pridelave krepijo zaupanje in družbeni ugled kmetijstva.

5.2 Vzpostavljeno podporno okolje za generacijsko prenavo

Primeren dohodek iz kmetijstva in drugih dejavnosti (diverzifikacija kmetijstva) ter izboljšanje delovnih in življenjskih razmer na kmetijah in podeželju med mladimi krepijo interes za kmetovanje in za prevzem kmetij. Mladim je olajšan dostop do kmetijskih zemljišč, financiranja, opreme in osnovnih virov z zagotavljanjem različnih virov ugodnega financiranja, mentorstev in zagotavljanjem svetovalnih storitev. Javne politike, ki vplivajo na delo in življenje na kmetijah ter podeželje so vključujoče ter omogočajo dostojne pogoje za delo, življenje in socialno vključenost v lokalnem okolju. Starejši prenosniki kmetijskih gospodarstev imajo zagotovljeno socialno in oskrbno varnost.

5.3 Ohranitev vitalnega podeželja

Negativni demografski trendi na podeželju so zaustavljeni. Podeželje je dostopno, dobro prometno povezano z večjimi regionalnimi središči, živahno in funkcionalno za vse skupine prebivalcev, hkrati pa ohranja povezavo z naravno in kulturno dediščino in lokalnimi naravnimi viri. S povezovanjem in usklajevanjem različnih javnih politik se glede na potrebe in potencial posameznega območja izboljšuje dostop do delovnih mest, kakovostnih storitev in infrastrukture. Na najbolj obrobni in ranljivi deli podeželja se izvaja aktivna socialna, demografska, regionalna, prostorska, infrastrukturna in ekonomska politika, ki ohranja in izboljšuje vitalnost podeželja. Med vsemi prebivalci na

podeželju je vzpostavljen dialog, ki preprečuje konflikte in omogoča sobivanje kmetijstva in kmečkega prebivalstva z drugimi dejavnostmi in prebivalstvom na podeželju.

Mehanizmi

Sistemske in regulatorne mehanizmi:

- Medresorska koordinacija za razvoj podeželja, ki določa potrebe, strateške cilje in integrira različne javne politike pomembne za razvoj podeželja ter vzpostavlja dialog z deležniki.
- Zagotavljanje osnovnih standardov za kakovost življenja na podeželju, vključno z zagotavljanjem osnovnih storitev ter ključne infrastrukture.
- Dvig prepoznavnosti in cenjenosti kmetijske dejavnosti, tudi preko izobraževalnega sistema ter s krepitevijo strukturiranega dialoga med kmeti in ostalimi družbenimi skupinami za sobivanje kmečkega in nekmečkega prebivalstva na podeželju.
- Ureditev prostorske zakonodaje – raba kmetijskega prostora (kmetije – nekmetije – določitev prioritete).

Podporni mehanizmi:

- Krepitev sodelovanja ter povezovanja in oblikovanje skupnih programov in ukrepov različnih javnih politik na področju generacijske prenove in razvoja podeželja.
- Podpore za generacijsko prenovo na podeželju (prenos kmetij, administrativno poenostavljen dostop do podpor, lažji dostop do investicij za mlade kmete, idr.).
- Podpore za zagotavljanje socialne, zdravstvene in oskrbne varnosti ter dostojnih pogojev za življenje in delo na kmetiji in podeželju, vključno z nadomeščanjem na kmetiji, diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti, in ob upoštevanju enakopravnosti spolov.
- Povratne in nepovratne podpore za mlade in nove kmete (npr. start-up, finančni instrumenti).
- Podpore za vzpostavitev in posodobitev infrastrukture na podeželju.
- Zagotavljanje pogojev za dostop mladih in novih kmetov do kmetijskih zemljišč.
- Krepitev socialnega podjetništva na podeželju ter večje vključenosti ljudi v lokalno politiko in odločitve na lokalni ravni.
- Ohranitev in nadaljnji razvoj mehanizmov, ki prispevajo h kakovosti življenja ter drugim potrebam na podeželju temeljijo na pristopu od spodaj navzgor – lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost (LEADER/CLLD).
- Posebni programi za ponovno naselitev nekaterih že izpraznjenih, ali zelo redko naseljenih območij.
- Mentorski programi in medgeneracijski prenos znanja ter mehanizmi za dvig prepoznavnosti ter cenjenosti kmetijske dejavnosti.

Tržni mehanizmi:

- Krepitev povezovanja kratkih dobavnih verig s trajnostnim turizmom.

Kazalniki

Kazalniki	Leto trenutne vrednosti.	Trenutna vrednost	Obstoječi trend 2040	Ciljna vrednost 2040	Vir
Delež gospodarjev upraviteljev KMG pod 45 let	2020	13%	8%	16%	SURS
Odstotek delovno aktivne populacije na podeželnju	2025	63%	55%	60%	SURS

Pomanjkljivo podatkovno opredeljivi SC (podatkovne vrzeli):	Št. splošnega cilja
Ugled kmetijske dejavnosti in poklica kmeta	4.1
Vzpostavljeno podporno okolje za generacijsko prenovo	4.2
Ohranitev vitalnega podeželja	4.3

Pomanjkljivo podatkovno opredeljivi SC (podatkovne vrzeli):	Št. splošnega cilja	Opomba
Stopnja brezposelnosti na podeželnju	4.3	Ni zanesljivih podatkov, ločenih glede na stopnjo urbanizacije/podeželskosti
Stopnja revščine na podeželnju	4.3	

6 Strateška usmeritev:

ZNANJE, INOVACIJE IN DIGITALIZACIJA ZA PREOBRAZBO IN RAZVOJ KMETIJSKO-PREHRANSKEGA SISTEMA

Za doseg trajnostnega razvoja kmetijsko-prehranskega sistema je ključno vlaganje v sistem znanja in inovacij (»sistem AKIS« - Agricultural Knowledge and Innovation System), sodobne tehnologije in digitalne rešitve. Poudarek je na krepitvi podpornega okolja za vse strateške umeritve Vizije 2040, ki vključuje krepitev človeških virov, vzpostavitev učinkovite organizacije sistema znanja in inovacij ter digitalno preobrazbo, ki skupaj omogočajo večjo odpornost, produktivnost in trajnostno naravnost celotnega kmetijsko-prehranskega sistema. Okrepiti in vzpostaviti pa je potrebno tudi podatkovne baze za podporo pri odločanju.

Splošni cilji

Splošni cilji predstavljajo temeljne usmeritve za razvoj znanja, krepitev človeških virov, digitalno preobrazbo ter učinkovito organizacijo sistema razvoja, prenosa in izmenjave znanja.

6.1 Razvoj človeških virov

Človeški viri so eden ključnih temeljev razvoja kmetijsko-prehranskega sistema, ki s svojim znanjem, sposobnostmi in inovativnostjo omogočajo trajnostno pridelavo, predelavo in porabo hrane.

Izobraževalni kader in kmetijski svetovalci imajo ustrezne kompetence in veščine za sodobno podajanje celovitih znanj (multidisciplinarnost), podkrepljeno z rezultati raziskovalnih projektov in znanj iz tujine, pri čemer se uporablja tudi izkustveno učenje v sodelovanju z demonstracijskimi kmetijami.

Vzpostavljen je napreden izobraževalni sistem, opremljen s sodobno opremo in infrastrukturo. Izobraževalni programi so prenovljeni, multidisciplinarni, privlačni in prilagojeni aktualnim razmeram ter potrebam kmetijsko-prehranskega sistema, kar povečuje zanimanje dijakov in študentov za vpis v programe s področja kmetijstva in sorodnih ved.

6.2 Organizacija in učinkovitost sistema znanja in inovacij (sistema AKIS)

Za uresničitev Vizije 2040 je vzpostavljen učinkovit, povezan, prilagodljiv in interaktiven model razvoja, izmenjave in prenosa znanja v okviru sistema AKIS. Deležniki sistema AKIS v šolstvu, znanosti, svetovanju, nevladnih organizacijah in javnih organih se hitro odzivajo na nove izzive, tesno sodelujejo in povezujejo svoje raziskovalne kapacitete ter sodobno infrastrukturo in opremo.

Vzpostavljena je učinkovita podporna mreža za inovacije, ki temelji na potrebah kmetovalcev. Znanost je na visoki kakovostni ravni in odgovarja na potrebe kmetijsko-prehranskega sistema. Raziskovanje vključuje večdeležniški in multidisciplinaren pristop, s čimer naslavlja realne potrebe uporabnikov.

Uveljavljeni so interaktivni in vključujoči načini razvoja, izmenjave in prenosa znanja. Deležniki sistema AKIS aktivno sodelujejo z deležniki v tujini, na podlagi česar poteka intenzivna, večsmerna izmenjava znanja. Kmetijsko svetovanje je prilagojeno izzivom časa in se lahko hitro in učinkovito odziva na potrebe kmetijskega sektorja.

6.3 Digitalna preobrazba kmetijsko-prehranskega sistema

Digitalizacija in sodobne tehnologije, kot so robotika, strojno učenje, umetna inteligenca, internet stvari in podatkovna analitika, so del vsakdanje prakse vseh členov v verigi preskrbe s hrano in pomembno prispevajo k razvoju celotnega kmetijsko-prehranskega sistema. Pomembno je, da se pri tem ohranja in razvija tudi neposreden osebni stik. Krepi se zaupanje kmetov v sistem digitalizacije.

Z uporabo digitalizacije se izboljšuje odpornost, povečuje produktivnost, spodbuja trajnostno in učinkovito rabo virov, krepi varstvo narave ter omogoča boljši nadzor in sledljivosti nad kakovostjo živil. Digitalna preobrazba prinaša nove oblike sodelovanja in povezovanja ter uvaja nove pristope, ki vodijo do razvoja novih in inovativnih poslovnih modelov, proizvodov in storitev.

6.4 Urejena podatkovna in analitična podpora odločanja

Slovenija ima sodoben in digitaliziran podatkovni sistemi, ki podpira odločanje na ravni gospodarstev, sektorjev, agroživilske verige in države.

S pomočjo novih tehnologij so spremljani podatki o virih, proizvodnji in porabi kmetijskih pridelkov po različnih členih in členih kmetijsko-prehranskega sistema (masne bilance). Spremljajo se cene in dodana vrednost po različnih členih kmetijsko-prehranskega sistema. Poseben poudarek je na spremljanju ekonomskega položaja kmetijskih gospodarstev z uvedbo FSDN sistema kmetijskega knjigovodstva, uvedeno pa je tudi celovito spremljanje dohodkovnih virov kmetijskih gospodarstev.

Dopolnjeni so monitoringi varstva okolja, naravnih ekosistemov in dobrobiti živali, ki dajejo dovolj dobro sliko o stanju in spremembah po področjih, pomembnih za uresničitev Vizije 2040. Posebej je izpostavljeno spremljanje in vrednotenje vpliva kmetijstva na podnebje, naravne vire in biotsko pestrost.

Vzpostavljen in dobro delujoč je sistem spremljanja uspešnosti preobrazbe kmetijsko-prehranskega sistema kot celote.

Okrepljen je institucionalni aparat, ki pripravlja podatke, orodja in analize za svetovanje članom kmetijsko-prehranskega sistema, posebej kmetijskim gospodarstvom, živilski

industriji ter gospodarskim združenjem. Celoten podatkovni sistem omogoča boljše oblikovanje rezultatsko naravnih ukrepov politik.

Mehanizmi

Sistemske in regulatorne mehanizmi:

- Prilagoditev pravnega okvira (predpisi s področja kmetijstva, šolstva in znanosti), ki bodo jasneje razmejili pristojnosti, določili naloge in omogočili učinkovitejše spremljanje, vrednotenje in prestrukturiranje posameznih podsistemov sistema AKIS v smeri krepitve trajnosti, multi-disciplinarnosti in med-institucionalnega sodelovanja z združevanjem virov, opreme in infrastrukture.
- Vzpostavitev pravnega in strateškega okvira za intenzivnejšo izmenjavo dijakov, študentov, raziskovalcev in učiteljev med slovenskimi institucijami znanja AKIS.
- Določitev strateške nacionalne infrastrukture na področju sistema AKIS.
- Vzpostavitev institucionalnega podpornega sistema za delovanje sistema AKIS, ki bo usmerjal razvoj podsistemov in krepil sodelovanje ter postavljал strateške cilje in aktivnosti.
- Izboljšanje učinkovitosti in vpetosti sistema javnih služb v kmetijstvu v sistem AKIS.
- Vzpostavitev pravnega okvira za celovito zbiranje, upravljanje in obdelavo podatkov za namen spremljanja, vrednotenja, usmerjanja in načrtovanja razvoja, prenosa in uporabe znanja, inovacij in digitalizacije.

Podporni mehanizmi:

- Podpora dvigu kompetenc človeških virov v institucijah za AKIS, posebej za krepitev kompetenc na novih, inter-disciplinarnih vsebinskih področjih kmetijsko-prehranskega sistema.
- Podpore za sodobne in učinkovite oblike usposabljanja in izmenjave znanja kmetijskih pridelovalcev in predelovalcev, kmetijskih svetovalcev ter drugih členov kmetijsko-prehranskega sistema.
- Podpora za sodelovanje in strateški prenos znanja v mednarodnih mrežah in institucijah znanja na različnih področjih kmetijstva in kmetijsko-prehranskega sistema (kjer so največje vrzeli in potrebe po hitrejšem razvoju).
- Organizacijska in metodološka krepitev svetovanja, vključno z razvojem celovitega individualnega razvojnega svetovanja na kmetijah.
- Podpora za krepitev strateške nacionalne infrastrukture na področju sistema AKIS.
- Naložbe v poskusno-demonstracijsko infrastrukturo (sodobne tehnologije, oprema za razvoj znanja) v okviru poskusno-demonstracijskih centrov kmetijsko-prehranskega sistema in razvoj sistema demonstracijskih kmetijskih gospodarstev.

- Finančna in metodološka okrepitev razvoja in odličnosti prioritetnih nacionalnih raziskovalnih področij, zlasti z vključevanjem pristopa z več deležniki, s čimer bi naslovili realne potrebe kmetijsko-prehranskega sistema.
- Okrepljena podpora načrtnim in ciljnim raziskavam in svetovanju na področjih, ki jih obravnava Vizija 2040, s posebnim ozirom na sodelovanju deležnikov in mednarodnih mrež.
- Podpora za povečanje rabe inovacij, sodobnih tehnologij in digitalizacije v celotni verigi kmetijsko-prehranskega sistema.
- Podpora dvigu digitalne pismenosti in krepitvi veščin kmetijskih pridelovalcev, predelovalcev in svetovalcev na področju digitalizacije.
- Uvajanje in krepitev digitalizacije v podporo zmanjševanja administrativnih bremen in razbremenitve na vseh ravneh.

Tržni mehanizmi

- Zasebno svetovanje za različna vprašanja trajnosti in različne člene agroživilske verige, v podporo trajnostnemu razvoju kmetijsko-prehranskega sistema.

Kazalniki

Kazalniki	Leto trenutne vrednosti	Trenutna vrednost	Obstoječi trend 2040	Ciljna vrednost 2040	Vir	Opombe
Izobrazbena struktura gospodarjev upraviteljev KMG - delež s poklicno ali visokošolsko izobrazbo	2020	17%	16%	30%	SURS	Razliko do 100% predstavlja delež gospodarjev brez kmetijske formalne izobrazbe.
Izobrazbena struktura gospodarjev upraviteljev KMG - delež samo s tečaji	2020	31%	84%	70%	SURS	
Vpis na visokošolske programe, povezane s kmetijstvom in gozdarstvom - VSŠ	2023/24	665	720	720	MKGP	
Vpis na visokošolske programe, povezane s kmetijstvom in gozdarstvom - UNI	2023/24	339	250	300	MKGP	
Vpis na visokošolske programe, povezane s kmetijstvom in gozdarstvom - Msc	2023/24	809	750	800	MKGP	
Vpis v srednješolske in višješolske programe s področij agroživilstva, gozdarstva in veterinarstva	2024/25	4.340	4.800	4.800	MKGP	

Pomanjkljivo podatkovno opredeljivi splošni cilji (podatkovne vrzeli):	Št. splošnega cilja
Organizacija in učinkovitost sistema znanja in inovacij (sistema AKIS)	6.2
Digitalna preobrazba kmetijsko-prehranskega sistema	6.3
Urejena podatkovna in analitična podpora odločanja	6.4
Število kmetij v panožnih krožkih	6.2

C. Priloge

Priloga 1: Preglednica povezav strateških usmeritev in splošnih ciljev Vizije 2040

Oznaka cilja	Splošni cilji/ strateške usmeritve	Konkurenčna, trajnostna in odporna kmetijska proizvodnja	Povezane, odporne in učinkovite agroživilske verige	Podnebno in okoljsko odgovorno kmetijstvo in agroživilska veriga	Zdravo in trajnostno prehransko okolje	Generacijska prenova in celovit razvoj podeželja	Znanje, inovacije in digitalizacija za prenovo in razvoj kmetijsko- prehranskega sistema
1.1	Dvig produktivnosti in dodane vrednosti v kmetijstvu	X	x	x	x		x
1.2	Strukturne spremembe in primeren dohodek v kmetijstvu	X				x	
1.3	Spodbujanje razvoja trajnostne živinoreje in izboljšanje dobrobiti živali	X		x	x		x
1.4	Spodbujanje rastlinske proizvodnje za zagotovitev prehranske varnosti	X				x	
1.5	Krepitev in razvoj trajnostnih kmetijskih praks in spodbujanje ekološkega kmetijstva	X			x	x	x
1.6	Učinkovito varovanje kmetijskih zemljišč in	X		x			

	ohranitev njihovega proizvodnega potenciala						
1.7	Upravljanje z ekonomskimi proizvodnimi in podnebnimi tveganji	X	x	x			x
2.1	Integrirane agroživilske verige in okrepljene regionalne ter lokalne verige	x	X	x	x		
2.2	Zvišanje dodane vrednosti v živilstvu	x	X		x		
2.3	Krepitev sodelovanja trgovine z ostalimi členi kmetijsko-prehranskega sistema	x	X		x		
2.4	Izboljšanje dostopnosti do vhodnih surovin	x	X	x			
3.1	Prilagajanje podnebnim spremembam	x	x	X			x
3.2	Blaženje podnebnih sprememb	x	x	X			x
3.3	Ohranjanje kakovosti voda, tal in zraka	x		X			x
3.4	Ohranjanje biotske pestrosti			X	x		x
4.1	Varnost, sledljivost in preglednost kakovostne hrane		x		X		x

4.2	Izboljšanje prehranskega okolja ter zmanjšanje odpadne hrane in izgub hrane		x	x	X		x
5.1	Ugled kmetijske dejavnosti in poklica kmeta	x	x		x	X	x
5.2	Vzpostavljeno podporno okolje za generacijsko prenovo	x				X	x
5.3	Ohranitev vitalnega podeželja	x				X	
6.1	Razvoj človeških virov	x	x	x	x	x	X
6.2	Organizacija in učinkovitost sistema znanja in inovacij (sistema AKIS)	x	x	x	x	x	X
6.3	Digitalna preobrazba kmetijsko-prehranskega sistema	x	x	x	x	x	X
6.4	Urejena podatkovna in analitična podpora odločanja	x	x	x	x	x	X

Opomba: Preglednica prikazuje navezavo splošnih ciljev na strateške umeritve. Veliki x pomeni kateri strateški usmeritvi posamezen splošni cilj najbolj prispeva in mali x, s katero umeritvijo je splošni cilj še povezan.

Priloga 2: Proces priprave Vizije »Naše kmetijstvo in hrana v 2040«

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je odločitev za pripravo vizije o razvoju celotnega kmetijsko-prehranskega sistema sprejelo v začetku leta 2025. Glede na vse izzive in trende s katerimi se soočamo tako na nacionalni in globalni ravni je bil cilj, da se z vizijo oblikuje dolgoročen okvir za povečanje odpornosti in stabilnosti ter določi potrebno smer razvoja celotnega kmetijsko-prehranskega sistema, da se bo sposoben odzivati na aktualne in prihajajoče izzive. Proces priprave vizije poteka transparentno, na vključujoč in interaktiven način.

Evropska komisija je februarja 2025 objavila dokument Vizija za kmetijstvo in prehrano ([Vizija za kmetijstvo in prehrano - Evropska komisija](#)), kot vodilo za skupno oblikovanje kmetijskega in agroživilskega sektorja za prihodnje generacije v Evropi. Cilj dokumenta je zagotoviti dolgoročno konkurenčnost in trajnostnost kmetijskega in živilskega sektorja Evropske unije.

Za pripravo strokovnih podlag, raznih gradiv in koordinacijo priprave nacionalne vizije je bila oblikovana neformalna strokovna skupina, s predstavniki Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Biotehniške fakultete, Kmetijskega instituta Slovenije in vabljenih strokovnjakov.

Za namen informiranja javnosti o ključnih aktivnostih v okviru procesa priprave vizije je bila oblikovana posebna spletna stran [Vizija 'Naše kmetijstvo in hrana v 2040' | GOV.SI](#). Ob izvedenih ključnih dogodkih v okviru procesa priprave Vizije 2040 se na spletni strani ministrstva objavi novica za javnost, s pripadajočimi gradivi in posnetki.

Prvi posvet o prihodnost kmetijstva in hrane v luči novih izzivov je bil izveden 11. marca 2025 na Brdu pri Kranju. Direktor direktorata za kmetijstvo in razvoj podeželja pri Evropski komisiji Wolfgang Burtscher je predstavil Vizijo EU za kmetijstvo in hrano. Cilj te vizije je zagotoviti dolgoročno konkurenčnost in trajnostnost kmetijskega in živilskega sektorja Evropske unije. Vizija temelji na štirih stebrih: kako poskrbeti, da bo kmetijstvo za mlade privlačno; kako zagotoviti konkurenčnost in odpornost agroživilskega sektorja; kako zagotoviti uravnoteženost med ekonomskim vidikom na eni strani ter bojem proti podnebnim spremembam in ohranjanju biodiverzitete na drugi strani ter kako zagotoviti pravičnost za vse deležnike.

27. maja 2025 je bila v Ljubljani izvedena medresorska delavnica. Udeleženci so razpravljali o izzivih v slovenskem kmetijstvu in prehranskem sistemu ter o ciljih in možnih rešitvah za soočanje z izzivi in cilji za obdobje do leta 2040.

Med 16. junij do 20. julij 2025 je bila izvedena obsežna spletna anketa. Povabljenih je bilo 49 nevladnih organizacij da se opredelijo do izzivov, trendov, ciljev in konkretnih rešitvah za kmetijstvo (pridelavo hrane) in ostalih delov prehranskega sistema (predelavo hrane, logistiko in distribucijo, trgovino, področja vhodnih surovih in potrošnje hrane) ter na področju znanja, digitalizacije, robotizacije in inovacij.

V mesecu avgustu in septembru 2025 so bili izvedeni poglobljeni intervjuji z izbranimi strokovnjaki iz različnih strok in področij, ki so podali svoja mnenja glede stanja in dolgoročnega razvoja kmetijsko-prehranskega sistema.

Biotehniška fakulteta je v sodelovanju s strokovno skupino in vabljenimi strokovnjaki pripravila analizo kazalnikov. V nadaljevanju procesa je bila pripravljena tudi napoved gibanja izbranih kazalnikov do leta 2040. Pripravljen je bil t.i. izhodiščni scenarij (scenarij/napoved kam se gibljejo trendi v primeru, da se zunanji dejavniki in javne politike ne spremenijo bistveno – obstoječi trend) in pa opredelitev zelenega scenarija vizije v letu 2040, ki se ga je v nadaljevanju procesa priprave vizije podkrepilo z izbranimi strateškimi umeritvami in splošnimi cilji, mehanizmi ter kazalniki.

V okviru mednarodnega kmetijsko-živilskega sejma Agra je bil 25. avgusta 2025 izveden drugi posvet o Viziji 2040. Na posvetu je ministrstvo predstavilo proces ter dosedanje aktivnosti in povzetek ključnih izzivov, trendov in ciljev, ki so jih v do sedanjem procesu identificirali deležniki in resorna ministrstva. Posebej so bila izpostavljena odprta vprašanja, kjer so bila zaznana največja razhajanja in pri katerih bo treba poiskati kompromisne rešitve (lahko naštejemo). S strani Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani je bila predstavljena analiza ključnih kazalnikov in trende po vseh treh segmentih trajnosti celotnega kmetijsko-prehranskega sistema: ekonomskem, družbenem in okoljskem, kar predstavlja tudi pomembno strokovno izhodišče za pripravo vizije. Na posvetu je bila izvedena tudi okrogla miza na kateri so sodelovali predstavniki Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, Zadružne zveze Slovenije, Zveze društev ekoloških kmetov Slovenije, Zbornice kmetijskih in živilskih podjetij pri Gospodarski zbornici Slovenije, Zveze potrošnikov Slovenije, Zveze slovenske podeželske mladine in predstavnik Skupnosti naravnih parkov Slovenije.

29. in 30. septembra 2025 je v Ljubljani potekala dvodnevna interaktivna delavnica. Delavnica je predstavljala pomemben mejnik v procesu priprave Vizije 2040. Za namen delavnice je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano skupaj s predstavniki Biotehniške fakultete in z upoštevanjem dosedanjih prispevkov nevladnih organizacij, ministrstev in izbranih strokovnjakov pripravilo predlog strateških usmeritev in splošnih ciljev z nakazanim zelenim stanjem pod posameznim ciljem v letu 2040. Prvi dan delavnice so se udeleženci opredelili do predloga strateških usmeritev, splošnih ciljev in zelenega stanja pod posameznim ciljem ter podali predloge dopolnitev oziroma sprememb. Drugi dan delavnice so udeleženci obravnavali mehanizme za uresničevanje Vizije 2040.

V začetku novembra 2025 je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v sodelovanju z Biotehniško fakulteto pripravilo delovni dokument – izhodiščno besedilo Vizije 2040 namenjeno za nadaljnjo razpravo, z opredeljenimi strateškimi usmeritvami in splošnimi cilji ter željenim stanjem do leta 2040 pod posameznim ciljem, s konkretnimi mehanizmi za doseganje umeritev ter merljivimi kazalniki z izhodiščnimi in zelenimi vrednostmi v letu 2040.